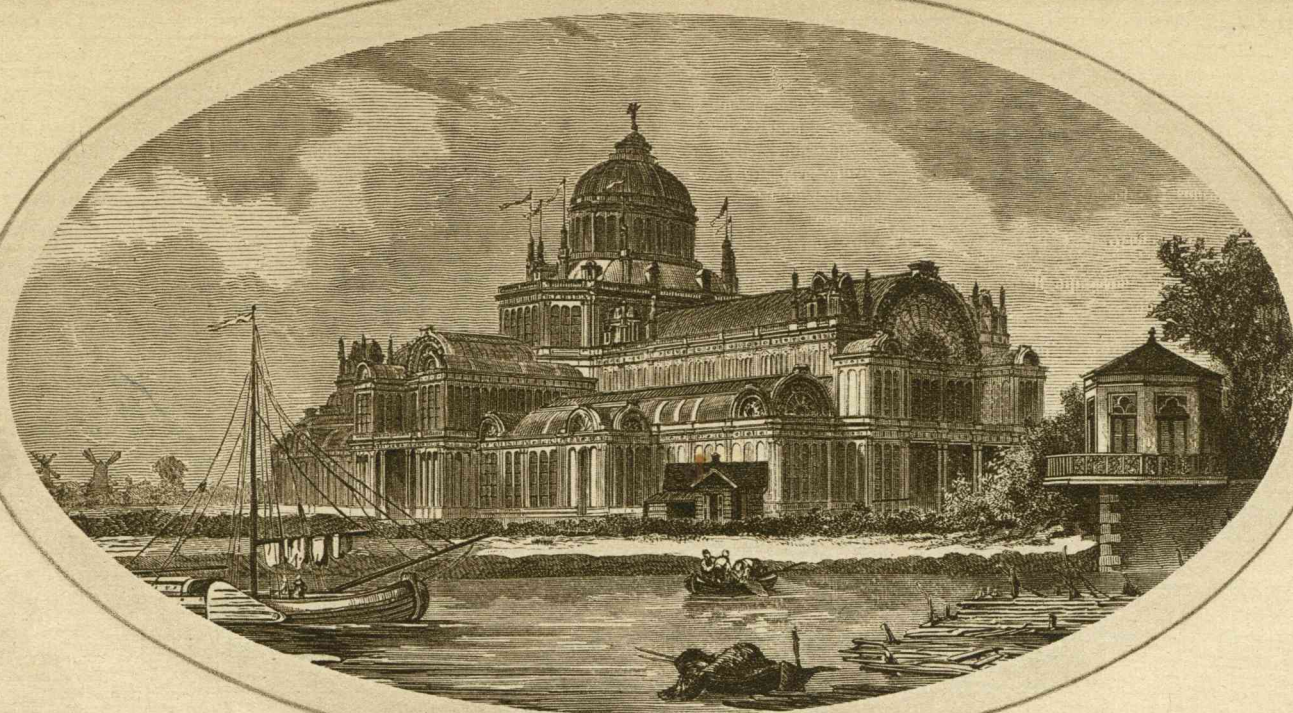

1863

1913

HET PALEIS VOOR VOLKSVLIJT TE AMSTERDAM.

Dr. SAMUEL SARPHATI,
de ontwerper van het plan tot stichting
van het Paleis voor Volksvlijt.

BIJ het eeuwfeest onzer onafhankelijkheid, in het tentoonstellingsjaar 1913, waarin Nederland hoofdzakelijk van zijne heroverde positie op de wereldmarkt getuigt, past zeker eene herinnering aan het grootsche gebouw, waarvan wij hierboven een afbeelding geven uit 1864 en dat oorspronkelijken permanentententoonstellingspaleis zou zijn.

Al zijn de plannen van den stichter niet geheel tot hun recht gekomen, toch heeft het populaire glaspaleis gedurende de halve eeuw van zijn bestaan vooral den Nederlanders hun eigen kracht op industrieel en handelsgebied door aanschouwelijke voorstelling leeren kennen.

't Was in 1853, dat de kort tevoren onder aanvoering van Dr. Samuel Sarphati opgerichte „Vereeniging voor Volksvlijt" het plan opvatte binnen de hoofdstad een ruim en doeltreffend gebouw te stichten, dat, behalve zalen voor groote tentoonstellingen, tevens ruimte zou bieden voor kabinetten en andere inrichtingen in het belang van kunst en nijverheid. Zij wenschte zoodanig gebouw niet alleen in te richten tot eigen gebruik, maar ook op billijke voorwaarden beschikbaar te stellen tot het houden van nationale tentoonstellingen en tot alles wat Neerland's roem en welvaart zou kunnen bevorderen.

Na het overwinnen van schier onoverkomelijke bezwaren en teleurstellingen, verscheen in Juni 1856 het prospectus met de statuten en voorwaarden van deelneming in de op te richten maatschappij. Het kapitaal werd op hoogstens één millioen guldens bepaald, bijeen te brengen door aandelen van f 200.— waarvan jaarlijks bij loting honderd nummers tegen vergoeding van f 250.— ingetrokken zouden worden. Deze leening werd in één dag, meer dan volteekend. Op de prijsvraag voor een ontwerp kwamen geene voldoende plannen in, waarop de architect C. Outshoorn tot bouwmeester werd aangewezen en met het bestuurslid Dr. S. Bleekrode werd uitgezonden om de belangrijkste expositiegebouwen van Europa te bezoeken, die vervolgens een algemeen goedgekeurd plan indienden.

In Augustus 1858 wees de gemeenteraad het terrein van de voormalige Utrechtsche poort voor den bouw toe, vier weken later werd de fundeering aanbesteed en daarna gelegd, zoodat in Mei van 't volgende jaar de bouw zelve voor f 616.000 kon worden toegewezen. Op 7 September 1858 was het inslaan van den eersten heipaal, in tegenwoordigheid van den Koning en de Prinsen Frederik en Hendrik, door den Kroonprins geleid en reeds toen wilde het werk niet zooals de ontwerpers het dachten; vijftig heiwerkers, met oranjecorcardes versierd, togen aan den arbeid onder het zingen van een gelegenheidslied, maar het vlotte niet op dezen zang en eerst toen zij hun gewone heierslied aanhieven, verdween de paal in den grond. Den 12den April 1860 werden de twee eerste ijzeren kolommen van den bovenbouw in 't bijzijn van Koning Willem III gesteld. Allengs verrees nu het gebouw met zijn reuzengewicht op Amsterdam's weken bodem. De ijzerconstructie was toen nog vreemd in ons land en mede daarom is het Amsterdamse industriepaleis een monument voor den bouwmeester, al zou op den vorm van het gebouw, die door het materiaal werd bepaald, bij gebruik van andere grondstof, wel een en ander aangemerkt mogen worden.

De volgende cijfers, anders dorre lectuur, illustreeren in dit geval de reuzen-onderneming op merkwaardige wijze. Het gebouw rust op 2000 masten; aan de fundeering is 2400 kubieke el metselsteen en 270 kubieke el hardsteen verwerkt, aan den bovenbouw slechts 40 en 16 el van dit materiaal. Aan ijzer in verschillenden toestand is 3.053.510, aan lood 22.000 pond verbruikt; aan hout slechts 2.954 kubieke el. Het stukadoorswerk besloeg 22.500 en het verwerk 24.342 vierkante ellen. De bedekking vorderde 9.500 vierkante el zink en 6.075 vierkante el glas. Alles is door Nederlanders uitgevoerd. — De uitgaven bedroegen juist een millioen voor het gebouw en bovendien f 340.000 voor

bovendien nog door 40.000 personen bezichtigd, die van f 0.25 tot f 1.00 entree betaalden.

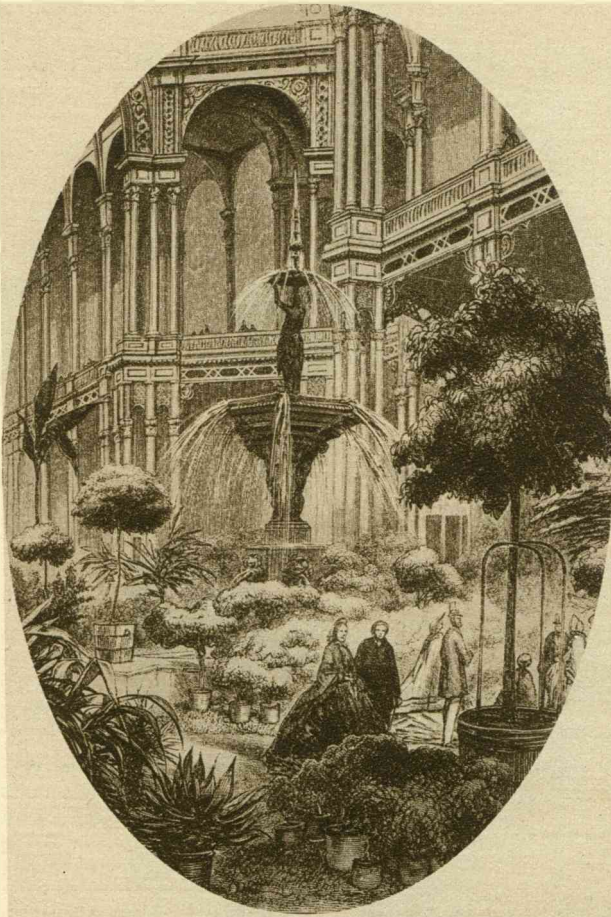
De kleine exposities van handelaren en industrieelen niet medegerekend, werd de eerste tentoonstelling, die van bloemen, in April 1865 gehouden, welke precies een jaar later door eene tuinbouwtentoonstelling werd gevolgd, die een schitterend verloop hadden. De eerste groote tentoonstelling was die van nationale nijverheid en kunst in den zomer van 1866 en beter dan eenige beschrijving geven nevenstaande reproducties van oude houtgravures een beeld dezer schitterende bewijzen van oplevenden vaderlandschen ondernemingsgeest.

Jammer, dat de bij de stichting bedoelde wijze van exploitatie niet voldoende was om het Paleis voor Volksvlijt in stand te houden, en het gedeeltelijk aan zijne bestemming moest worden onttrokken om voor geheelen ondergang gespaard te blijven. Door paring van vermaak aan nut kon het echter ten deele aan de oorspronkelijke bedoelingen der stichters blijven beantwoorden.

KONING LUDWIG III VAN BEIEREN.

De nieuwe Koning van Beieren, Ludwig Leopold Joseph Maria Aloys Alfred, werd 7 Januari 1845 te Munchen geboren als zoon van Prins Luitpold. Hij is zijn vader opgevolgd als regent van het koninkrijk, wjl de eigenlijke Koning, broeder van den ongelukkigen Ludwig II, evenals dezen voor ongeneeslijk krankzinnig wordt gehouden.

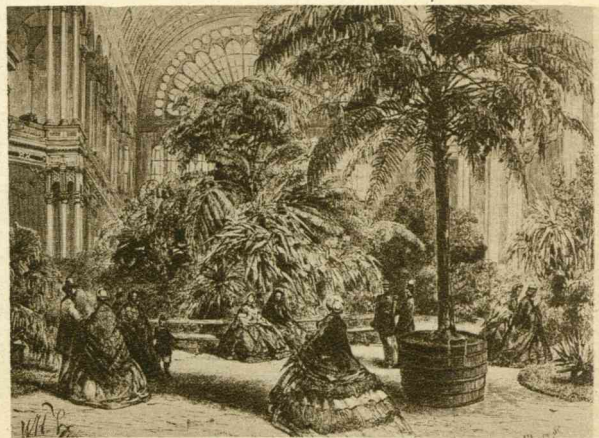
Prins Luitpold, het mag hier herinnerd worden, trad den 7en Juni 1886 op als Zaakgelastigde van Ludwig II, die 10 Juni op Neu-Schwanstein door krankzinnigenverplegers werd overmand en den 13en d.a.v. zich in het Starnberger Meer verdrong, in de nabijheid van het Slot Berg waarheen men hem ter geneeskundige verpleging had overgebracht. Daar ook zijn broeder Otto, geesteskrank bleek, aanvaardde prins Luitpold het regentschap. Na zijn dood volgde zijn zoon hem als zoodanig op. Reeds sedert jaren wenschte men in de kringen des volks en van de vertegenwoordiging, dat hij de kroon zou aanvaarden, maar hij weigerde steeds om een grondwetsherziening op het stuk der erfopvolging in te dienen. Eindelijk is hij thans voor den volkswil gezwicht. De nieuwe Beiersche Koning, wiens beeltenis men op de voorzijde van dit nummer aantreft (foto Elvira, Munchen) is dus reeds 68 jaren oud. Hij huwde in 1868 met Maria Theresia van Oostenrijk-Estez, die hem drie zonen en zeven dochters geschonken heeft.

Bloemententoonstelling in April 1865.

onkosten waarop tevoren niet gerekend kon worden. — Het paleis beslaat gelijkvloers, na aftrek van de vereischte door-gangen, eene oppervlakte van 6750 vierkante ellen.

Ofschoon het reeds tijdens de onafhankelijkheidsfeesten op 16 November 1863 was gebruikt, had de plechtige opening door Prins Frederik eerst in den middag van 16 Augustus 1864 plaats, des avonds voortgezet met een muziekfeest en besloten door een vuurwerk op den Amstel. De prachtig versierde hoofdzal maakte 's avonds door de gasverlichting een betooverenden indruk, toen al het lijstwerk, de kapiteelen en het inwendige van den koepel door kleine vlammen werd omzoomd. Het was een évenement in het leven der hoofdstad, dat door meer dan 15.000 personen, die gaarne van f 5.— tot f 10.— voor toegang offerden, werd bijgewoond. De Rijnspoor liet na afloop extra nachttreinen naar Rotterdam en naar Arnhem loopen. Gedurende de eerstvolgende drie weken werd het gebouw

Tuinbouwtentoonstelling in April 1866.